

Martin Kirigin

ZAPREKE LITURGIJSKOJ OBNOVI U NAS

Ako zaista želimo zaorati u našem „drugom liturgijskom pokretu”¹ dublju i plodonosniju brazdu, onda moramo najprije iskreno pogledati sam teren. Njegovo prekopavanje i čišćenje nikome nije ugodno, ali je neophodno prije svake sjetve. I tu se valja držati psalmistove: „Kloni se zla i čini dobro” (Ps 34,15). Bez prvog posla brzo bi korov udušio i najbolje sjeme, kao što je i dosada onemogućio jaču i uspješniju liturgijsku žetvu po svijetu pa i u nas. Nakon prvog oduševljenja, zadovoljni pretežno vanjskim promjenama liturgijske obnove, dozvolili smo da se u nju sve više uvlači što je uvelike smeta i usporava.

Nitko neće posumnjati da se te zapreke ovdje iznose s najboljom nakanom. Da se ne želi samo kritizirati vidjet će se i iz toga što će se uz svaku smetnju na jedan ili drugi način ukazati i na sredstvo kako valja postupati. No sve pod vidikom da liturgija nije ni fraza ni parada ni biznis nego Kristov život s Crkvom². Tko želi da njemu i povjerenima mu liturgija to uistinu bude, držat će se načela Dr Ivana Merza: „Ne služiti se Crkvom nego služiti Crkvi”. Kratak je njegov život žrtve, euharistije i apostolata najljepši primjer što sve može proizvesti prisno proživljavanje božanske liturgije. Velika se je većina liturga za to, barem donekle, trudila ali i ovdje vrijedi poziv pape Pija XI, što ga je biskup Miho Pušić često ponavljao pa i na 1. hrvatskom liturgijskom sastanku u Hvaru: „Uvijek više i uvijek bolje!”³

Smetnje objektivne naravi

Navest ću samo glavne nedostatke i smetnje kako ih sam vidim uz napomenu da je ovome moralo prethoditi svestrano istraživanje stanja naše liturgijske obnove a osobito sudjelovanja vjernika u liturgiji, sve pod vidikom dokumenata II. vaticanskog sabora te mnogih crkvenih odredbi a i dozvola nakon njega. Takvo istraživanje

1. Usp. „Služba Božja”, Makarska 1985, 1, 2–7.

2. Taj se život neprestano odvija u četiri koncentrična kruga: dana (časoslov s misom), tjedna (nedjeljna pashalna euharistija), godine (s dva povlaštena kruga Božića i Uskrsa) i života (svakog pojedinca od krštenja do poputbine). I još sve što je s tim krugovima povezano.

3. V. Zbornik „Croatia orans”, Zagreb 1937, 5.

nadilazi sile jednoga pa nam je i za to potreban Liturgijski institut. Dok to on ne izvrši mnogo mogu stvari pomoći svi koji odgovore na našu anketu⁴ ili se dobrohotno osvrne na niže navedene točke.

1. Povijesno smo Hrvati podijeljeni na tri kulturološka i prema tome liturgijska polja. Istra, Hrvatsko primorje i Dalmacija s otocima, zahvaljujući naročito diecezanskim i redovničkim glagoljašima, imali su u sovjoj svagdašnjici toliko životnih liturgijskih prvina i sudjelovanja u njima kao valjda nijedna zemlja na svijetu. Premalo se o tome vodi računa sa strane naših sjevernih sunarodnjaka. Sporazumijevanje je još teže jer između njih i nas nije jedino Velebit već i prostrana zona gdje je uvijek bilo mnogo manje svećenika i javnog bogoslužja, ali ti krajevi sada prednjače brojem djece i duhovnih zvanja. Nije uvijek ugodno ali je vrlo korisno imati na pameti tu našu povijesnu podijeljenost, inače naša liturgijska obnova neće upotrijebiti sve što ima na raspolaganju u nas i još će se površnije ukorijeniti u sva ta tri naša narodna sloja.

2. Skoro u svim je našim biskupijama sve više mjesta koja nemaju svog svećenika a imala su ga početkom ovog stoljeća. Osjeća se da svuda nije slično nastojanje za podmladak svih redovničkih zajednica. Hvala Bogu, što se tiče svećenika još nismo došli do stanja kakvo je npr. u Francuskoj gdje ima župnika koji pokrivaju, kažu, čak do dvadeset sela koja su nekada bila svećenikom popunjena mjesta. Ondje se i osobito u Njemačkoj pomažu od koncila predviđenim bogoslužjima bez misne žrtve, a kod nas se za župe bez svećenika malo na to misli i uvodi, kao i na dijeljenje đakonata onima koji bi tu službu mogli uspješno obavljati ili su sposobni da se na nju dočino priprave.

3. Kao cijelu Crkvu u naše doba i nas je zahvatila sveopća *desakralizacija* javnog i privatnog života. Uz to se sada neprestano ističe čovjeka i njegova prava bez skoro ikakve veze s Bogom. A već sam izraz „Božji narod” morao bi nas neprestano podsjećati da je on, vrhunaravno uzeto, narod-a tako i svaki pojedinac u njemu – toliko narod koliko je Božji, dakle svjestan svog postojanja od Boga i za Boga. Još više bi nas u naše pravo stanje morala unositi činjenica da svi kršćani tvorimo otajstveno tijelo Kristovo, čiji je nutarnji život, tj. liturgija – kako reče koncil⁵ – „vrhunac kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno je izvor iz kojega proistječe sva njezina snaga”. Koliko smo uvjereni u to? Kristov život po liturgiji mora prožimati sve naše djelovanje⁶.

4. Usp. „Služba Božja”, Makarska 1986, 2, 178–179 i odvojen prilog na 4 stanice s prostorom za odgovore koji se mogu i posebno napisati.

5. Usp. Konstituciju „Sacrosanctum Concilium” 10 i komentare tog teksta iz kojih se vidi kako je saborska liturgijska komisija smisao tih vebnih riječi protumačila onim ocima kojima on nije odgovarao ali su ga na kraju, osim četvorice, svi prihvatili.

6. Malo je što za prislan liturgijski život opasno kao mišljenje da je liturgija (i još znaju reći: ceremonije) nešto posve za sebe što se može, ili čak mora obavljati bez veze s vjerničkim životom izvan crkve. Ne misle tako samo oni koji su daleko od Crkve već tim putem ide npr. i onaj koji misterijske liturgijske čine više manje izjednačuje s „pobožnim vježbama”. Te nijedan pravi liturgičar neće omalovažavati nego ih shvaćati i promicati u duhu i slovu čl. 13 Konstitucije SC.

4. Suvremena je, skoro se može reći, bolest strahovitog tempa i žurbe pa prema tome i pomanjkanje vremena na sve pa i za najvažniji posao: traženje i služenje Boga. Nisu rijetki slučajevi kako se vidi da se i samom liturgu kod bogoslužja žuri, kao da ima neki preči posao od toga. Ovdje se vidi, kao uostalom više ili manje i kod ostalih točaka, da to objektivno stanje, pretjerana užurbanost, prelazi i u naviku pojedinca. Nije se lako, naročito nekima, odrvati toj nezdravoj struji koja vodi u sve veću površnost i duhovni nehaj, ali svaki bi liturgijski čin morao biti u prvom redu smiren i sabran.

5. Naše je vrijeme „doba slike”, i to po mogućnosti crtane, još bolje obojene i naročito pomične. Stoga nije čudo da su mnogim vjernicima, osobito mladima, naša liturgijska slavlja, pa i najbolje spremljena i izvođena, previše je dnolična i skoro dosadna. Tko premalo misli svojom glavom, tko se ne drži ispravne ljestvice vrednota i možda ne nalazi barem nekoliko trenutaka na dan da razmišlja o sebi i o Bogu, kome je vanjština i sve što ona pruža važnija od nutrine i njena bogatstva, taj neće nikada imati dovoljno smisla za liturgijska zbivanja i svega njihova blaga i ljepote. Lanjska je Biskupska sinoda u vezi s produbljivanjem i provođenjem koncilskog duha vrlo preporučila proučavanje saborskih dokumenata, bez čega je isprazno govoriti o koncilskom duhu. Crkva nam pruža dovoljno sredstava kako da liturgiju učinimo živahnom i životvornom, samo ih valja poznavati i upotrebljavati.

6. U tom pogledu, s obzirom na liturgiju, na terenu se s pravom tuže na pomanjkanje prikladnih i jeftinih priručnika za liturgijsko obrazovanje i još više za sudjelovanje. Biskup je Pušić znao ponavljati: „Nihil volitum nisi praecognitum — nešto se voli koliko se upozna”, a i staro načelo: „Quidquid percipitur per modum recipientis recipitur — svatko prihvaća samo onako kako može primiti”. Nešto su i opće prilike krive da ne možemo Božjem narodu pružati dovoljno prikladnih sredstava za opće kulturno a posebno za vjersko i liturgijsko uzdizanje. No kod nas imamo i žalosnu komercijalizaciju liturgijskih knjiga pa mjesto da sve drugo služi bogoslužju, liturgijske i slične knjige pomažu profana izdanja i uzdržavaju neliturgijske pothvate. U tome se je, barem u Dalmaciji, prekinula divna tradicija po kojoj su npr. naši iseljenici poslije prvog rata uvelike naručivali Vlašićev „Bogoslužbenik” koji ih je prenosio u domaće liturgijsko doživljavanje i pjevanje. A sada je, kažu, sve skupo ali najskuplja je molitva, tj. knjige za nju.

7. Osobito mi južnjaci spadamo, predbacuju nam, u brbljav narod. Stoga je ne samo prije početka bogoslužja i poslije njega, već ponegdje i za vrijeme njegova slavljenja toliko govorenja po našim crkvama, i to ne isključivo kod djece, što bi bilo koliko toliko razumljivo. Nisu baš prečesta bogoslužja u pravoj vanjskoj i nutarnjoj sabranosti, a nerijetko je i očito kao da je nekima više do izgleda nego li do stvarnog stanja, dakle obratno od evanđeoskog načela što ga Francuzi izražavaju riječima: „Plus être que paraître — više valja biti nego li izgledati”. Stoga se u bogoslužne čine tako teško uvode preporučene i upravo nužne stanke šutnje, naročito poslije čitanja i pričesti, a još teže se u te stanke unosi lično razmišljanje i, kako su stari govorili, prežvakanje. Tko o tome nije poučen i ne zna to

cijeniti može doživjeti ono što je jednom misniku, kad je kod takve stanke vrtio po Misalu, netko dobacio: „Mogli ste prije naći što trebate.”⁷

Ovdje su navedene samo neke smetnje i zapreke koje otežavaju naše liturgijsko doživljavanje i svestrano sudjelovanje svih prisutnih. Svima nam manjka pravoga crkvenog pa onda i liturgijskog duha. Koje onda čudo da svi nismo dovoljno otvoreni za tako, osobito u našim stranama, potrebit ekumenizam, nego više gledamo koliko su za nj spremni drugi. Nije samo liturgijski ali jest i taj problem premalog nastojanja da se u sve nekleričke službe uvrste i tako uposle, a onda i zaposle, naši vrijedni vjernici svjetovnjaci. Amo nekako ide i pojava, pretežno žalosna, da se u bogatije evropske zemlje još uvijek duhovne osobe radije šalju i idu nego ondje gdje su u domovini veće potrebe. Moglo bi se još dosta toga navesti što ne odaje pravi liturgijski i uopće crkveni duh koji je toliko prislan koliko je uistinu katolički.

Smetnje subjektivne naravi

Uz navedene poteškoće i zapreke barem djelomično objektivne naravi dublje liturgijsko doživljavanje i sudjelovanje možda još više smetaju *subjektivne* slabosti i nedostaci. Evo tek nekih s najboljom namjerom.

1. Zaboravlja se da je liturgija zapravo *Biblija u molitvi* i da je liturgijski pokret nastao u uskoj vezi s biblijskim. Dosta se sjetiti da je najveći liturgijski apostol, augustinac Pius Parsch, bio profesor biblikuma i liturgiju širio uporedo s Biblijom⁸. I drugi će, kako kažu, liturgijski pokret ići u tako potrebnu nutrinu i dubinu samo koliko liturzi i svi vjernici budemo više čitali i svagdano razmatrali Božju riječ, to „pismo nebeskog Oca što ga je uputio svojoj djeci u izgnanstvu za sva pokoljenja.” Ima slušača bogoslovlja koji znaju ime ne samo prvog već i drugog i trećeg vratara „Hajduka” ili „Dinama” a ne znaju tko su bili Ananija i Safira, tako značajne osobe prve kršćanske zajednice. Slabo se koristimo stolom Gospodnjeg tijela i krvi kad nas na nj premalo sprema i zatim u život prati stol Božje riječi. Koliko zaista od nje živimo i poslije bogoslužja? Krist u euharistiji šuti a iz evanđelja uvijek govori⁹. Svaka bi se kršćanska molitva morala najprije i

7. Vjernike valja poučiti, osobito djecu, što da misle kod te stanke. Neka npr. paze na tekst koji se čita i onda se zadrže na nekoj riječi ili rečenici koja ih se posebno dojmila. Tu im može pomoći natuknica prije svakog odlomka, ali ona nije stavljena u Lekcionar da se pročita nego da liturgu istakne glavnu misao za razglabanje tog teksta. Stoga je prikladnije da se stanka u šutnji održi ne odmah poslije Evanđelja već nakon propovijedi o njemu. No ta nek bude jedna a ne tri četiri.

8. Nedavno je to ponovno istaknuo bibličar A. Stoger, pom. biskup u St. Pöltnu (Austria), v. „Theol.–praktische Quartalschrift”, Linz 1986. 4,331. Tko zna njemački može taj čuveni časopis (134 su mu godine) primati badava i još s njim spojenu reviju „Kunst und Kirche”.

9. Za shvaćanje je i ostvarivanje biblijskih i liturgijskih izreka od nenadoknadive važnosti te ih svatko sluša da su baš njemu upravljene i darovane, dakako s obavezom.

pretežno sastojati od slušanja Boga i onoga što nam on svakog dana govori. Bez dubljeg poznavanja Biblije nema liturgijske obnove.

2. S tim je u vezi i što se premalo čitaju otačka tumačenja Biblije i uopće ozbiljna teološka pa tako i liturgijska djela. Vrijedilo bi doznati jesu li svi liturzi zaista pomnjivo pročitali Opće uvode u Misal i Časoslov. Neke časne sestre rekoše kako ni ne znaju da postoji službeni uvod u moljenje časoslova. Tako divnu ali i tešku molitvenu knjigu, većinom od Boga nadahnutu, dati u marljive no u tom pogledu često nevješte ruke pomalo graniči s omalovažavanjem Boga i njegove riječi. Koliko je liturga proučilo i u život provelo „Pastoralnu teologiju liturgijskih slavlja” od J. Gelineau-a? Sada imamo nešto više teološke literature, ali je pitanje koliko je svršenih teologa proučilo npr. Ratzingerov „Uvod u kršćanstvo”, koliko ih se služi „Rječnikom biblijske teologije”, koliko je klerika nabavilo i pomnjivo pročitalo nedavno izdana temeljna Origenova „Počela”. A i kad se tko teologijom bavi nešto više od drugih, ponajviše prati i slijedi zapadnu, često racionalističku teologiju a ne — kako je više puta preporučio nadbiskup Franić — nama bližu i važniju istočnu. Tko kod nas proučava npr. velikog Solovjeva i njegovu „sofiju”?¹⁰ Dosta se govori o teološkoj permanentnoj izobrazbi ali malo se za nju pruža, npr. i u našoj jedinjoj reviji koja se već u naslovu kiti teološkim nazivom. Ono što imamo na biblijskom, otačkom i liturgijskom polju prihvaća se, kako se po svemu čini, premalo ozbiljno i ustrajno.

3. Koje onda čudo da nam je i evangeliziranje Božjeg naroda prilično površno i neadekvatno s obzirom na sve ono čemu su izloženi naši vjernici. Najprije vrlo lako zaboravljamo da je papa Pavao VI svakome preporučivao reevangelizaciju sama sebe. Jedino tako možemo uz ozbiljan studij evangeizirati druge a ne pružati im dobrim dijelom često ponavljane te više puta kuhane i prekuhane moralizatoriske juhe. Homilija je sada toliko sjedinjena s misom, a mogla bi biti i još s kojim bogoslužjem, da je preporučeno neka slijedi odmah poslije Evanđelja i to bez pozdrava „Hvaljen Isus”, jer je taj obavljen na početku. A koliko su naše homilije uvod u dotični euharistijski i uopće liturgijski misterij? Koliko se liturga trudi sastaviti pravu liturgijsku i mistagošku propovijed?¹¹ Djelomično je i naše propovijedanje, takvo kakvo jest, skrivilo da je npr. Krleža, valjda najveći osporavatelj Crkve u nas, ministrirao do kraja pučke škole a pri koncu života izjavio: „Kako sam postao ateist, ne znam ni sâm, ali znam samo jedno: Od početka u religiji nisam vidio nikakve metafizičke dubine, a na svećenike sam gledao kao i na ostale ljude oko sebe.”¹² Dakle, notorni sam ateist, ali ne i surovi materijalist, predbacuje prebljedo iznašanje vjerskih istina i još pogubniju preslabu saživljenost s njima.

10. Kako znamo, „sofija” je zanosila i našeg apostola sv. Ćirila koji je u tome nasljedomao sv. Grgura Nazijanskog. Uz to nas je Solovjev zadužio što je hrvatski napisao svoje, u neku ruku, najvažnije djelo „Rusija i opća Crkva” za koju mnogi mlađi ni ne znaju.

11. U tom se pogledu može posebno preporučiti 3 sveska papinog propovjednika R. Cantalamessa „Riječ i život”, Makarska 1982, god. A B C.

12. V. E. Čengić, s Krležom iz dana u dan, Zagreb 1985, sv. 3,34.

4. Poznate su vjekovne veze između liturgije i katehizacije, a tzv. moderna se kateheza više bavi čovjekom nego li Bogom. Stoga je bilo moguće da pred par godina na katehetskoj školi, koja je bila posvećena liturgiji i katehezi, o liturgiji je bilo jedno jedino predavanje. Drukčije se postupalo za života Dr Škreblina, ustanovitelja Katehetskog instituta i neumornog tajnika nekadašnjeg ILO-a. Kao da se zaboravlja kako je Pio XI. god. 1925. ustanovio blagdan Krista Kralja s riječima da će taj liturgijski blagdan više nego išta drugo pripomoći da se u srca usadi Kristovo kraljevanje. Malo će katehizaciji koristiti sva suvremena antropologija, sociologija, psihologija i ne znam kakva nova metoda ako se zanemari veza između istinske vjere, bogoslužja i našeg života. Pretjerano je moderniziranje kateheze znalo njezine protagoniste dovesti dotle da je npr. na nizozemskom nacionalnom koncilu izražena tako necrkvena želja neka se Papa odrekne svog naziva i da bude „generalni sekretar rimokatoličke Crkve”. Katehiste (-ice) valja i pravilno odgajati. Mjesto da im se ponavlja „Budi svoj!” korisnije im je savjetovati: „Budi Isusov (-a) pa ćeš biti duhovni otac i majka povjerene ti djece.” Kad je Isus povjerio svoje stado Petru nije pitao da li ljubi ovce i janjce, a još manje sama sebe i svoju ličnost, već: „Ljubiš li mene?” (Iv 22,15–17). Za sve je manjkavosti i zastranjenja u evangeliziranju i katehiziranju najbolji lijek – natrag k izvorima!¹³ Naglašuju to i najnoviji crkveni dokumenti.

5. Pod ovu se točku može staviti više stvari, često međusobno i suprotnih, koje svjedoče o jakoj dozi naše površnosti koja nas se i u liturgiji ukorjenjeno drži. Kako premalo iskorišćujemo sve brojne mogućnosti što nam ih pružaju nove liturgijske knjige, a u obrede s lakoćom unosimo svoje zamisli, improvizacije, promjene a često i premnoge riječi. Kako je s pripravom i zahvalom za tako uzvišen čin kao što je sveta misa, i to sa strane liturga i svjetovnjaka?¹⁴ Može li tko drugoga oduševiti za moljenje časoslova ako ga sam olako ispušta? Lako je

13. U zasad zadnjem od svojih mnogobrojnih vrijednih članaka u „Vjesniku đakov. biskupije” 1986,10,175 A. Weissgerber navodi citat iz Konstitucije „Dei Verbum” 8: „Crkvi u svjetlu Duha raste shvaćenje i predanih stvari i riječi razmišljanjem i proučavanjem vjernika. . . iskustvenim razumijevanjem duhovnih stvarnosti” i zatim nastavlja: „Možemo dodati i liturgijskim proživljavanjem vjerskih istina jer je i Liturgija izvor predane vjere: Lex orandi – lex credendi”. Očito je što tko kome duguje, kateheza liturgiji, iz koje treba da kateheza izvire i u liturgiju uvire. Nikada ih nećemo dovoljno povezivati.

14. Ivan Pavao II. je rekao 12. X. ove god. prigodom kanonizacije sv. Josipa Tomasija, koji se je kao učeni redovnik i na kraju kao kardinal mnogo bavio reformom naše liturgije: „Kao pravi službenik oltara Tomasi je shvaćao da mora tražiti Krista, kako kaže psalam, nada sve „u njegovu svetištu” (Ps 62/63,3) „boraveći u kući Gospodnjoj” (usp. Ps 22/23,6), što znači davajući svetoj liturgiji čast koja se ne iscrpljuje u izvanjskom ritualističkom stavu nego u gledanju bogoslužja kao najvećeg izvora svjetlosti i djelatne snage za čitav dan kršćanina. Taj dan kao da ne smije biti ništa drugo nego nastavak liturgijskog i nada sve euharistijskog čina. . . Promicanje liturgijskog života – čemu se svetac posvetio na poseban način – sastojalo se je u objavljivanju njegovih istraživanja i učenih pronalazaka pa sve do djelatnosti koju je razvijao za liturgijski odgoj naroda i prisutnih vjernika”, v. „Osservatore Romano”, talij. sedm. izd. od 18. X. 1986, 4–5.

bilo nasloviti „Časoslov Božjega naroda“, ali ga takvim mogu učiniti jedino oni koji ga vole i mole¹⁵.

Nedovoljno se trudimo da što dublje proniknemo u misterije naše vjere i liturgije pa se toliko poletnije zanosimo za tzv. teološke novine efemerne pojave nozovi-duhovnjaka, nekakve objave, „ukazanja“ itd. Više bismo morali biti svjesni da smo liturzi, onaj dio Božjeg naroda koji ga ima predvoditi ali i na nj uvijek misliti. Evo detalja: u „Službi Božjoj“ je izašao člančić koji je upozorio kako je u našem prijevodu 3. Euharistijske molitve ispuštena riječ „sa svim (narodom) — cum omni (populo)“ pa izgleda da su tu na dugo nabrojani hijerarhijski redovi jedno a Božji narod nešto drugo. U koliko je Misala unesena ta neprevedena riječ?

U gore spomenutu desakralizaciju spada npr. i uvriježeni običaj da na stoliću stoji i na oltar se donosi kalež s pliticom bez propisanog vela za koji je dana mogućnost da je uvijek bijele boje. To i toliko sličnih stvari spada u zanemari vanje liturgijskog simbolizma, za koji se onda nema smisla ni za dolično liturgijsko odijevanje i još manje za značenje svećeničkog odijela u svagdašnjem životu. Ima prigoda kada kod nekih posjeta valja skinuti svaki vjerski znak, ali je jedan provincijal izjavio kako njegovi redovnici nikako neće da ih svijet prepozna kao takve. Dragocjeni će znak redovništva, izgleda, spasiti naše vrijedne redovnice. No, dakako, njemu mora odgovarati i život, a ne da se i u redovničke družbe uvlači duh neposluha, toliko da je neki drugi provincijal rekao o svojoj subraći: „Poslušaj ako mu to prija, inače se natežemo dok na kraju popusti pametnji.“

6. Spada u površnosti ali i u male evanđeoske nedosljednosti način *kako se redovito dijeli sveta pričest*. Znamo da je Pio XII. u enciklici „Mediator Dei“ dva puta preporučio da vjernike po mogućnosti pričestujemo hostijama posvećenima kod dotične mise, i to s pozivom na papu Benedikta XIV, a i na molitvu Rimskog kanona: „. . . te se svi koji primimo presveto Tijelo i Krv tvoga Sina kao pričesnici ove (!) žrtve napunimo. . .“ (Prije spomena pokojnih). No još se uvijek redovito posvećuju puni veliki ciboriji iz kojih onda vjernici danima i možda tjednima primaju „dona praesantificata“, darove koje je tko zna tko donio na oltar. A da se barem, kako je preporučeno iz Rima, ciborij iz svetohraništa iznese prije poziva na pričest a ne nakon što se misnik pričesti. Ako je još svetohranište udaljeno od glavnog oltara, nekome je palo na pamet da je to kao kad bi majka za se uzela netom skuhanu jelo a djeci izvadila iz ormara što je spremila jučer ili još prije. Kako onda govoriti o vezi misne žrtve i njezina blagovanja?

Od dviju se znakovitih šansi, što nam ih je nakon dugih rasprava darovao koncil, koncelebracijom služimo možda i prečesto, a tako smo škrti u dijeljenju pričesti pod objema žrtvovanim prilikama. Iako je u posvećenom kruhu (a da li uvijek i izgleda kao kruh?) čitav euharistijski Spasitelj, u pričesti je pod prilikama kruha i vina očitije da je ona blagovanje Kristove žrtve za naše žrtvovanje kroz

15. Nedavno je župnik s terena Zdenko Skender (Lađevac, Kordun) u razgovoru kazao: „U psalmima nalazim snage i utjehe za sve svoje i pastoralne potrebe. Braća svećenici koji se toga lišavaju ne znaju koje sve blago gube.“

dan. To se vidi i iz teksta što ga Crkva preporučuje za usklik poslije posvećenja: „Kad god blagujemo ovah kruh i pijemo kalež”, a u 4. Euharistijskoj molitvi stoji: „Da svi pričesnici ovog jednog kruha i kaleža. . .”. Skoro kao da se želi te vjernici za to ni ne doznaju pa se možda i zbog toga malo gdje uveo i taj 2. usklik, ili se 4. kanon uzima tako rijetko. Liturgizma se predbacuje klerikalizacija a ona bi se mogla ublažiti kada bi se s potrebnom dozvolom (koju mogu dati biskupi ili za to pitati Svetu stolicu) više postupalo prema Isusovim riječima: „Uzmite i jedite svi. . . Uzmite i pijte svi. . .”¹⁶ I više bi valjalo tumačiti što znači dozvola da se svatko smije istog dana pričestiti kod druge mise, jer je svaka misa bez pričesti s naše strane nekako krnja.

7. Posebno je delikatno spominjati *sve veću pompu* u nerijetko pretjeranom slavljenju svih mogućih obljetnica i datuma. Ovdje nas se tiču u koliko su redovito spojena s božanskom liturgijom. Dr je Kniewald govorio da se teolatrija lako pretvori u homolatriju ili čak u egolatriju. Više su puta neukusna i preduga predstavljanja na početku ili na kraju mise i još s raznim pohvalama pa i pljeskanjem koje se na žalost sve više unosi u bogoslužne čine¹⁷. Miriši to pomalo po ispražnivanju i profaniranju liturgije ili po imitiranju kazališta. Još prije nego što je uvedena koncelebracija jedan je zlatomisnik tražio da mu oko oltara bude što više svećenika kao statista. Sapiienti sat.

8. Kao zadnje a prisutno je bilo skoro u svim gornjim točkama: naš *vjerski indiferantizam*, pogubniji i od istog ateizma¹⁸, već zbog toga što se strašno proširio, vrlo jako i u tzv. vjerničke redove. Na liturgijskom se polju očituje tim što je nakon vanjskih izmjena u bogoslužju nastao kao zastoj i zamor. Vidi se da nas je liturgijska obnova II. vatik. sabora našla premalo spremne, nedorasle i barem ponegdje duhovno primitivne. Naša liturgijska slavlja, barem ih tako zovemo, znaju biti beskrvna, zakržljala i nezanimljiva, i to u činima u koje je Crkva ulila svu svoju bogoslužnu ljubav. Zato opada pohađanje crkvenim obredima, iako su oživljeni i skraćeni, osobito sakramentu pokore, kod nas možda bolje nego drugdje ali je zato još uvijek mnogo površnosti u ispovijedanju. Ni pokornička bogoslužja ne pomažu mnogo ako se obavljaju s mnogo raznovrsnih vjernika.

U istom stanju nehaja iz starog ritualizma, rubricizma i formalizma prelazi u nove. Ili nam obredi znaju pružiti priliku za ekshibicije (npr. kod pjevanja), paradiranje, a kažu, i za karijeziram. Mladi nam, i ne samo oni, prigovaraju zašto

16. „Sveta pričest, što se tiče znaka, ima puniji oblik kad se prima pod objema prilikama. U tom obliku savršenije odsjeva znak euharistijske gozbe, jasnije se izražava odluka kojom je Novi i vječni savez potvrđen u Gospodnjoj Krvi, a tako i veze između euharistijske gozbe i eshatološke gozbe u kraljevstvu Očevu” (OURM 241; „Euharistijsko otajstvo” od 25. V. 1967, 32).

17. U vezi s međusobnim hvaljenjem prof. Ivan Golub u „Kani” (1986, 6) naveo je i parafrazirao Kristove riječi: „Kako biste vjerovali kad tražite slavu jedni od drugih, a slave od Boga jedinoga ne tražite” (Iv 5,44).

18. O tome je Fil.-teol. institut D.I. lani u prosincu održao poseban simpozij, v. „Obnovljeni život” 1986, br.3-4.

se liturzi oblačimo u toliko svile i pozlate za žrtvu velikog Patnika¹⁹. Previše ističemo neka vanjska mjesta, vanjske prigode i ljudske veličine, što se protivi Isusovim riječima: „Bog je duh, i koji se njemu klanjaju, u duhu i istini treba da mu se klanjaju” (Iv 4,24). Grade se ponekad i preskupe crkve a premalo se trudimo za podizanje i usavršavanje živih Božjih hramova. Svatko bi se morao čuditi da je mali i prosjački narod u isto vrijeme izdao dvije skoro iste Pjesmarice, a i sada mu se ne da iz njih pjevati biblijske i liturgijske tekstove nego radije šansone, ili čak ništa. Sve to, i još mnogo toga spada u liturgijski i opći indiferentizam, dilentizam i duhovno životarenje, i to uz svetu liturgiju, neiscrpivo vrelo Božjeg života što nam ga pruža Krist po Crkvi.

Neka nas gornji navodi previše ne plaše! Radi se o Božjoj stvari, o Božjoj službi, pa će on obilato pomoći kao što je Njegov Duh pomagao djelatnike u dugotrajnom i ustrajnom prvom liturgijskom pokretu. Samo budimo u tom radu složni, na što je tako vruće pozivao blagopok. biskup Pušić na početku i na svršetku I. hrvat. liturgijskog sastanka. Molimo i radimo da i ovim obnovljenim pokretom pomažemo Duhu Svetom za njegov prolaz kroz Crkvu²⁰. On se pobrinuo da je suvremena liturgijska obnova za koncil spremila najbolje sastavljenu Shemu koja je mogla prva biti uzeta u pretresanje i prva prihvaćena te poslije silno obogaćena novim provedbenim propisima, sjajno sastavljenim liturgijskim knjigama i obredima. Više ne moramo, a ni ne smijemo, na svoju ruku preinačivati i dopunjavati obnovljene obrede kao što su neki činili prije koncila. No zato možemo predlagati da naš novi Liturgijski institut nađe što više našega za dozvoljenu i preporučivanu inkulturaciju našega narodnog genija u našu liturgiju. Tu bi se osobito mnogo moglo naći u našoj glagoljačkoj baštini koju zato valja istraživati, proučavati i publicirati. Hoćemo, radi se o djelu Božjem!

19. Usp. „MI, list mladih”, Zagreb 1986, br. 5.

20. V. Konstituciju SC 43. Izreka je zapravo pape Pija XII.